G?z?l yaz g?nl?rinin birind? L?tif K?rimov ad?na Az?rbaycan Xal?as? v? Xalq T?tbiqi S?n?ti D?vl?t Muzeyinin ekspozisiya zallar?n? bir s?rgi b?z?di. S?rgi Rusiyan?n ?m?kdar r?ssam? ?qor Burqanovun “M?asir xal?a” s?rgisi idi. G?r?s?n bu xal?alarda bizi ?z?n? n? ??kir? Bir-birind?n f?rqli Rus v? Az?rbaycan inc?s?n?ti nec? bir simada birl??ib?

?lk ?nc? g?rk?mli Az?rbaycan ?airi B?xtiyar Vahabzad?nin vaxt? il? oxudu?um bir ?s?ri yad?ma d??d?. ?s?r “N?n?min xal?as?” adlan?r v? q?sa olaraq m?zmunu bel? idi: “Az?rbaycanl? bir r?ssam s?n?td? yenilik el?m?y? ?ox ?al???r, lakin bir ?ey ??xm?r. G?nl?rin birind? bir frans?z r?ssam?n?n ?s?ri il? tan?? olur. Bu ?s?r onun ?ox xo?una g?lir. O, frans?z r?ssam?n yarad?c?l???n?n t?siri il? yeni ?s?rl?r yarad?r. Bu ?s?rl?r ?ox b?y?nilir v? o m??hurla??r. Ona ?nvanlanan t?brikl?rd?n, t?qdirl?rd?n sonra r?ssam vicdan ?zab? ??kir v? n?hay?t, frans?z r?ssama m?ktub yazaraq, onun fikirl?rind?n, ?slubundan yararland???n? bildirir. Frans?z r?ssam is? cavab?nda bizim r?ssama yaz?r ki, m?n bir d?f? Az?rbaycan xal?as?n?n foto-sur?tini g?rm??d?m v? bu xal?a m?ni ilhamland?rd?. Az?rbaycan?n da? k?ndl?rinin birind? toxunan xal?alar m?ni ?ox maraqland?r?r v? m?n ?s?rl?rimi Az?rbaycan xal?a??l??? ?z?rind? qurmu?am. Ona g?r? narahat olma, ?slind? m?n s?ni t?qlid etmi??m deyir. M?mk?ns? siz m?n? ba?qa xal?a ??kill?ri d? g?nd?rin” Dem?k, az?rbaycanl? r?ssam ist?r-ist?m?z ona do?ma olan hissl?r? t?r?f add?mlam??, bilm?d?n ?n?n?l?rin davam??s? olmu?dur.
M?hz haqq?nda yazaca??m?z ?s?rl?rin m??llifinin bel? bir hekay?si vard?r. ?s?rl?rini Rus inc?s?n?ti ??r?iv?sind? yaratsa da, ruhunda, koloritind? Az?rbaycan havas? duyulur.

?qor Burqanov ?sl?n Bak?dan olan, Rusiyan?n Xalq R?ssam?, Rusiya R?ssaml?q Akademiyas?n?n h?qiqi ?zv?, tan?nm?? heyk?lt?ra? Aleksandr Nikolayevi? Burqanovun ail?sind? Moskvada anadan olmu?dur. Rusiya R?ssaml?q Akademiyas?n?n m?xbir ?zv?, Rusiyan?n ?m?kdar R?ssam?, s?n?t??nasl?q namiz?didir. Bel? bir ail?d? d?nyaya g?z a?mas? v? b?t?n h?yat? boyunca inc?s?n?t al?mind?, yarad?c? m?hitd? olmas? onun da s?n?t? g?li?i ???n s?b?b olmu?dur. ?xtisasca s?n?t??nas olan ?qor Burqanov s?n?tin m?xt?lif n?vl?rin?, o c?ml?d?n heyk?lt?ra?l??a m?raci?t edir, axtar??lar apar?r, s?rgil?r ke?irir, pedaqoji f?aliyy?tl? m???ul olur. Lakin son ill?rd? ?z?rind? x?susil? dayand???, onu c?lb ed?n s?n?t sah?si xal?al?q s?n?tidir des?k, y?qin ki, yan?lmar?q. U?aq vaxt?ndan xal?alar?n d???ndiyi evl?rd? b?y?y?b. ?st?r-ist?m?z g?z g?r?b, o nax??lar?, r?ngl?ri zamanla beynin? h?kk edib. Buna g?r? d?, onun ?s?rl?rind? biz ?n?n?vi Rus t?bi?tinin soyuqlu?unu deyil, Az?rbaycan t?bi?tinin h?rar?tini duyuruq. Az?rbaycan xal?alar?n?n ?srar?ngiz g?z?lliyi, ?lvan koloriti, toxunma texnologiyas? il? tan??l?q v? atas?n?n s?hb?tl?ri onu bu s?n?tin sirl?rini ?yr?nm?y? s?vq etmi?dir. ?qor Burqanov bir r?ssam kimi a??q, parlaq r?ngl?rin k?skin t?zad?ndan yaranan harmoniyaya meyl edir v? bu meyl onun bu s?rgid? n?mayi? olunan xal?alar?nda da ?z?n? g?st?rir.

Bu m?qal? m??llifin ayr?-ayr? ?s?rl?rinin ??rhin? deyil, dem?k olar ki, b?t?n ?s?rl?ril? birba?a v? ya bilavasit? ?laq?si olan “qu?” t?svirin? v? ya elementin? h?sr olunur.
“Qu?” xal?a??l?qda ?ox i?l?dil?n bir elementdir. Q?sa bir xat?rlatma ed?k: qu? t?svirinin tarixi ?ox q?dimdir. Lap q?diml?rd? bu t?svirl?r m?xt?lif q?bil?l?rin totemi olmu?dur. Bu toteml?r?- tovuz qu?u, ?ahin, qartal, quz?un, bayqu?, g?y?r?in v? s. aid etm?k olar. Daha sonra s?n?tkatl???n yaranmas? il? ?laq?dar saxs?, tunc, d?mir, mis qablar, xal?a v? xal?a m?mulatlar?, par?alar ?z?rind? t?svir edil?r?k qorunub saxlanm??d?r. H?tta ?fsan?vi qu?lar da vard?r ki, (simurq qu?u) na??llardan, ?satirl?rd?n qopub t?tbiqi s?n?td? yer alm??lar.

?.Burqanov ?s?rl?rind? t?svir olunan “mavi qu?” xo?b?xtlik r?mzi, “mavi qu? arxas?nca qa?maq” is? xo?b?xtlik axtar???nda olmaq, arzulara ?atmaq ???n he? bir mane?nin tan?nmamas? kimi yozulur.

Qu?-azadd?r, qu?-ucal?qd?r, qu?-s?rb?stdir, qu?-s?rh?d tan?mayand?r. Bu x?susiyy?tl?r Az?rbaycan xal?as?n?n ?z?nd? birl??dirdiyi anlay??larla ?ox ox?ard?r.
Xal?a azadd?r- konkret qaydalar ?sas?nda qurulsa da, qaydalardan k?nar formalarda da m?vcuddur, s?rb?st i?l?nir. Ne??-ne?? yerli v? ?cn?bi s?n?tkarlar, xal?a?? r?ssamlar bu s?n?t? yenilikl?r g?tirmi?l?r, el? ?.Burqanov kimi.
Xal?a ucal?qd?r- h?r k?s ???n xal?a sahibi olmaq ucal?q, var-d?vl?t ?lam?tidir. O t?k maddi olaraq m?i??t ??yas? deyil, h?m d?, m?n?vi varl?qd?r, n?sild?n-n?sil? ke??n ?n?n?dir.

Xal?a s?rb?stdir- Az?rbaycan xal?as? q?ti m?hafiz?kar deyildir, b?t?n yenilikl?r?, m?d?niyy?tl?r? a??qd?r. ?n?n?l?ri qoruyub saxlamaqla yana??, yeni ?n?n?l?r d? yarad?r.

Xal?a s?rh?d tan?m?r- el? d?nyan? g?z?n Az?rbaycan xal?alar? ?n g?z?l “s?rh?dsiz s?n?t” n?mun?l?ridir. Bel? n?mun?l?rd?n biri d? ?.Burqanovun xal?alar?d?r.
Az?rbaycan-Rusiya m?d?ni ?laq?l?ri bir ne?? il? yaranmam??d?r. Bu ?laq?l?rin ?ox?srlik tarixi vard?r. Misal ??kdiyimiz yenilikl?r? a??q olan Az?rbaycan xal?a??l???nda h?l? XVIII-XIX ?srl?rd?n rus t?tbiqi s?n?ti elementl?rind?n b?hr?l?n?r?k yeni-yeni ?e?idl?r meydana g?lmi?dir.
Xal?a do?rudan da m?c?z?dir. Nec? olmas?n ki, b?t?n ?traf?m?zda n? varsa “xal?aya ?evril? bilir”, xal?a dili il? ifad? olunur. Nec? ki, ?.Burqanovun r?sml?ri k?tan ?z?rind? r?ngl?rd?n,

?ri?-ar?ac ?z?rind? ilm?l?r? ?evrildi v? bel? g?z?l n?mun?l?r yarand?.

Qeyd etdiyim kimi, m?n konkret bir ?s?r haqq?nda dan??maq v? ya ?s?rl?rin t?svirini verm?k ist?mir?m. Bu f?ls?fi m?nal? ?s?rl?r art?q oldu?u q?d?r ifad? olunub. M?n sad?c? xal?an?n ucal???n? v? t?nt?n?sini qeyd ed?c?m. El? bir ucal?qdan ki, ?.Burqanovun daxili al?mini ifad? etm?k g?c?nd? oldu. Niy? ba?qa sah?d? deyil, m?hz xal?ada? Y?qin ki, yaln?z xal?a onun fikirl?rini ist?diyi kimi ?ks etdirdiyi ???n se?mi? v? ?ox u?urlu al?nm??d?r. Xal?alarda x?susi bir c?lbedicilik var, r?ssam da bu cazib?d?n k?nar qa?a bilm?mi?dir.

?.Burqanovun xal?alar?n?n bir c?h?ti d? diqq?ti c?lb edir ki, bu r?ng h?llidir. ?. Burqanovun xal?alar? ?lvand?r-yorucu deyil, sakitdir-soyuq deyil. Xal?ada r?ngl?rin ?oxlu?u qar???ql?q yaratmam??d?r, ?ksin? ah?ngdarl?qla i?l?dilmi?dir.

Says?z ?s?rl?ri i??risind?n m?hz “?l”, “Qu?”, “Qu?lar”, “Planetl?rin cazib?si”, “Dal?a”, “G?n??in do?u?u”, “U?u?”, “Burul?an”, “Q?z”, “M?nz?r?”, “Moskva” ?s?rl?ri xal?aya ?evrilmi?di. S?rgid? vaxt tap?b bu bar?d? soru?duq ki, niy? bunlar? M??llif cavab?nda “bu ?s?rl?rin ona daxa yax?n, ruhunu daha ?ox dindirdiyi ???n” dedi. H?tta ?z deidyi s?zl?ri ?lav? ets?k bu ?s?rl?r ona “?vladlar?” kimi d??mad?r, q?lbinin bir hiss?sidir.

?.Burqanov q?lbind?kil?ri r?sml? ifad? etdi - b?nz?rsiz al?nd?, xal?aya k???rtd? – m?k?mm?l oldu. B?nz?rsiz m?k?mm?lliy? y?qin ki, he? kim ?atmam??d?r. Ba?lan??c?n? ?.Burqanov qoydu, g?z?l d? al?nd?.

?d?biyyat

1. Vahabzad? B. ??nb? gec?sin? ged?n yol. Bak?:Az?rn??r, 1991.
2. Burqanov ?. M?asir xal?a. Kataloq, Bak?, 2012.
3. Burqanov ?. Kataloq, Moskva, 2003.

X?las?

Xal?a do?urdan da m?c?z?dir. Nec? olmas?n ki, b?t?n ?traf?m?zda n? varsa “xal?aya ?evril? bilir”, xal?a dili il? ifad? olunur. Nec? ki ?qor Burqanovun r?sml?ri k?tan ?z?rind? r?ngl?rd?n, ?ri?-ar?ac ?z?rind? ilm?l?r? ?evrildi v? bel? g?z?l n?mun?l?r yarand?.

?.Burqanov q?lbind?kil?ri r?sml? ifad? etdi – b?nz?rsiz al?nd?, xal?aya k???rtd? – m?k?mm?l oldu. B?nz?rsiz m?k?mm?lliy? y?gin ki, he? kim ?atmam??d?r. Ba?lan??c? ?.Burqanov qoydu,

g?z?l d? al?nd?.